

ÚVODEM

Na mapě starší české literatury bylo donedávna množství bílých míst, a to ponejvíce v oblasti 16. století. Předválečná literární historie věnovala totiž svou pozornost převážně jiným vývojovým etapám, zejména vrcholnému feudalismu, počínající krizi feudalismu a období prosazení a utužení druhého nevolnictví. Pod vlivem podnětných prací Bedřicha Václavka se zájem aspoň části literárních vědců obrátil k dlouho opomíjené periodě od konce husitství do Bílé hory. Bylo napsáno několik knih a řada časopiseckých studií a vydáno i několik edic, přesto tyto spisy poskytují namnoze jen mozaikovitý obraz literatury uvedené epochy. Dosud známý a zhodnocený materiál byl vodítkem pro syntetické zpracování v Dějinách české literatury I z roku 1959, ale materiálová základna bude rozšířena teprve po vydání plánovaného Výboru z české literatury doby renesance.

V této situaci jsem se rozhodl zaměřit se na pokrokové tendence v české literatuře od konce 60. let 15. století do 20. let 17. století. Tato problematika je dosud probádána poměrně málo; byly sice studovány některé jevy z hlediska lidovosti, ale stranou zatím zůstávala např. laicizační tendence v literatuře předbělohorské. Proto se v první kapitole zabývám časovým a obsahovým vymezením studované doby a obecnou charakteristikou pokrokových tendencí v literatuře. V další kapitole zkoumám vliv antiky na tyto pokrokové tendence, jež jsou potom stopovány ve třech základních literárních žánrech. Pokrokové tendence se tedy snažím sledovat na nosných oblastech tehdejší literatury a na určitých charakteristických spisech, k nimž bývají přiřazeny další spisy příslušné žánrové oblasti. Jde o postup od analýzy, která si neklade za cíl materiálovou úplnost, k teoretickému zobecnění. Podle mého soudu je to jedna z cest k hlubšímu poznání epochy, kterou ocenil Bedřich Engels v úvodu k Didaktice přírody z let 1875—1876 a k jejímž důkladnému studiu v rámci české kultury vyzýval Zdeněk Nejedlý ve Sporu o smysl českých dějin z roku 1914.

